

kiadáshoz. A nagy és precíz munka sajtó alá rendezőjének nyilván nem kell mondani, hogy a napi- és hetilapok, s bizonyos folyóiratok hasonló kincsesbányául szolgálhatnak. Elég itt csak a *Vasárnapi Újságot*, vagy az *Új Időket* említeni. Ezek repertorizálása azonban szabadon felhasználható munkaidőt, kíváncsiságot, vállalkozó kedvet és kitartó szakértelmet, s természetesen a folyamatos munka, a kiadás biztosítását kívánja. Mindez pedig a mindig szűkös anyagi viszonyok függvénye. Ezen a ponton találkozunk napjainkban is nyomdai működés, valamint bibliográfiai gyűjtés a Jászságban, s szerte az országban.

BUDA ATTILA

Komorová, Klára: Knížnica Zachariáša Mošovského. Martin, 2009. Slovenská národná knižnica, 202 l.

A szlovák könyvtörténetírás műhelyei közül természetes módon a nemzeti könyvtaré az egyik legaktívabb. A *Kniha* és *Knížnica* című folyóiratok kiadása mellett a retrospektív nemzeti bibliográfia összeállítása mentén keletkező katalógus köteteket is közreadják (vö. MKsz 1999. 120–130.), évente egy-egy város, vagy területi egység könyv- és könyvtártörténetéről rendeznek konferenciát. A nemzeti könyvtári kutatócsoport egyik legaktívabb tagja Klára Komorová. Őt Magyarországon jól ismerjük, tudjuk róla, hogy a Révay család művelődéstörténeti szerepével, könyves mecenatúrájával, olvasmányáival foglalkozik. Ám főként úgy ismert, mint aki kései eljegyzettje Mossóczi Zakariás (1542–1587) nyitrai püspöknek. Évtizedes kutatói munkája során mindig, és mindenütt gyűjtötte a vele kapcsolatos könyves adatokat, a szét-szóródott könyvtárának darabjaira vonatkozó dokumentumokat. Munkájának összegzése a 2010-ben (antedatáltan) megjelent kötet.

A könyv kutatómódszertani mintapéldája annak, hogy mit jelent könyv és olvasmánytörténeti szempontból egy hagyatéki összeírás, és mit a fennmaradt könyvek kézírásos bejegyzései. Hiszen mondhatnánk, Mossóczi könyvtáráról

eddig is sokat tudtunk. Iványi Béla 1926-ban kiadta a jogász-püspök halála után keletkezett inventáriumot (ezt 1983-ban a poszthumusz adatgyűjtés-kiadásban megismételtük Szege-den: *Adattár* 11). A kulturális, a szellemi horizont ennek a forrásnak a segítségével nagyon jól megrajzolható. Komorová asszony azonban 450 kötetet megtalált az egykori könyvtárból, így a könyvbeszerzések története, a késő humanista tudós egyházi vezető tudományos kapcsolati rendszere ezek alapján bemutatható. A könyvtár rekonstrukciója nyilvánvalóan nem befejezhető, máris előkerült egy újabb darab, Zvara Edina találta újonnan Kismartonban az Esterházy Könyvtárban:

GUARNA, Andreas: *Bellum grammaticale ... Certamen, quod habent inter se grammaticorum agmina, cognosces hoc vir amice libro.* Lugduni, 1557. Theobaldus Paganus, 38 l. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) TORDA Zsigmond: *Libellus elegans Galeoti Martii de egregie, sapienter, jocose dictis ac factis Matthiae Sereniss. Ungariae regis, ad inclitum ducem Joannem eius filium ...* Viennae Austriae, 1563. Michael Zimmermann, [76] fol. – RMK III. 505 – (Coll. 3.) JANUS Pannonius; ZSÁMBOKY János, ed.: *Jani Pannonii deinde episcopi Quinqueecclesiarum facti, illius cum omni antiquitate vatis comparandi, lusus quidam, et epigrammata, nunc primum ineunta, et excusa ...* Patavii, 1559. s. typ., [31] fol. 8° – RMK III. 468.

Poss.: 1) *Jenae Mossouio fr(atr)i suo char(issimo) Legauit manu p(ro)pria* (coll. 3. címlap r.); *Joannes Sambucus d(ono) d(edit) Zachariae Mossouio (uo.) Superexlibris: N. P. – M. D. LXX. VII.* (Egykori jelzet: No. 8787. Mai helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten O. Regal 4.)

Klára Komorová, a most kézbevert kötet szerkesztését a forrásanyag logikája mentén alakította. A korabeli (1587) könyvjegyzék (916 tétel) kiadása, és tételenkénti azonosítása. Ahol ez lehetséges volt, ott autopszia alapján, ahol nem találta meg a könyvet, ott más gyűjtemények

katalógusai segítségével. A ma meglévő könyvek proveniencia-adatait is rögzíti, vagyis az egykori, majd későbbi tulajdonosokat, a mai őrző könyvtárat, a kéziratos bejegyzések betűhív közlésével. Ezt követi egy olyan felsorolás (42 kötet), amelyben szerepel Mossóczi bejegyzése, de nem találjuk a hagyatéki összeírásban. Ezután Kecskés János (24 kötet) és Kecskés András (20 kötet) könyvtárának olyan darabjait sorolja fel a szerző, amelyek feltehetően a Mossóczi örökségből származnak, hiszen tudjuk, a nyitrai egyházi könyvtárát nagyobb részt Kecskés János örökölte (nem minden ismert Kecskés könyvtárból való könyvet sorol fel, csak azokat, ahol más bejegyzések is utalnak arra, hogy talán Mossócziéval valók). A mutatók a katalógusoknál megszokottak: személynevek, helynevek, possessorbejegyzések. Sajnos a nyomdahely, illetve a nyomdász-mutató nem készült el, pedig a könyvbeszerzések irányát tekintve orientáló tudna lenni. Ugyanígy segítené a további munkát egy olyan mutató, amely a mostani őrző könyvtárak szerint utal az egyes tételekre. Rövid, a forrásközeli interpretációt rögzítő előszó mellett angol és német összefoglaló is olvasható a könyvben, magyar – számomra érthetetlen módon – nem. (Mossóczi neve magyaros formában nem fordul elő a kötetben.) Ez azért is furcsa, mert a szerző is jól tud magyarul (lévai származású), és egész munkássága a magyar kutatási eredmények nyomán követhető is mutatja, vagyis a magyar szakirodalmat használja, hivatkozza.

Az előszó tulajdonképpen szűkszavú, ám szakszerű. Nem foglalkozik a kortárs könyvtárakkal, vagyis például a nyitrai kanonok, Grádeczi Domhich János (1584), vagy a püspökelőd Bornemisza János (1577), a püspök-utód, Forgách Ferenc könyveivel, illetve más püspökök (Oláh Miklós, Kolosváry János, Telegdi Miklós, Dudith András stb.) olvasmányjaival. Pontosabban csak abban az esetben, ha a proveniencia-mutatóban előfordul a nevük.

A Turóc megyei helytörténettel is foglalkozó szerző Mossóczi Zakariás onnani származásával kezdi mondandóját, majd röviden a papi pályára készülő ifjú tanulmányairól szól, – for-

rások hiányában röviden. A hivatali pálya első lépése már Nyitrához kötötte, Bornemisza Pál püspök titkára lett, 1560-tól már ottani kanonok, a káptalan képviselője a diétán. Tinini (1574), majd váci (1578) püspöki címe után került a nyitrai püspökvárba (1582), és kezdte meg városépítő tevékenységét is.

Jogi pályája Telegdi Miklós mellett indult, mint ülnök a királyi helytartói bíróságon. A Zsámboky-féle Bonfini-kiadás (1568) függelékének már munkatársa, mint a hazai jogi minták összeállítója. Fő jogi munkája 1584-ben Nagyszombatban jelent meg, és alapja lett a majdani *Corpus Juris Hungarici* korpusznak (*Decreta, constitutiones et articuli*).

Mossóczi könyvtárának fennmaradt darabjai is igazolják tudományszervező tevékenységét, jó háttérrel adnak a dokumentum körnek, amelyet Iványi Béla adott közre *Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris keletkezése* (Bp. 1926.) című munkájában. Aktív kapcsolatot ápol a pozsonyi Ellebodus-körrel, amely tagjainak a neve gyakorta előfordul a könyvekben, Nicasius Ellebodusé például 28 munkában. A bejegyzések között Kecskés András és Szuhay István neve mellett szerepel az „et amicorum” kifejezés, ami ismét arra utal, hogy Mossóczi korában nem volt ritka Magyarországon a közös könyvhasználat, és humanista kör nem csupán Pozsonyban létezett.

A könyvbejegyzések olvasása több szempontból is tanulságos. Zsámboky János két könyvet ajándékozott a fent említetten kívül, de Mossóczihoz került elődje, Bornemisza Pál hat könyve is. A 16. századi humanisták közül Johann Henckel és Rakovszky Márton, a püspöktársak közül Lépes Bálint, Listi János, majd Forgách Ferenc, a főurak közül az Ország család, és Forgách Imre fordul elő a bejegyzésekben. Ezen túlmenően a püspök önéletrajzi feljegyzése olvasható az 589. számú Constantin Lascaris-könyvben, naplószerű jegyzetei a 187. számot viselő naptár-kolligátumban.

Maga a könyvanyag a humanista képzettségű, tudós orientáltságú főpapot állítja elénk. Humanizmusa nem egyszerűen az Erasmus-életmű meglétére alapozódik, hiszen a 16. század ele-

jének számos bécsi, krakkói, itáliai, bázeli tudósa képviselteti magát. Mossóczi látókörébe természetes módon tartozott Martin Luther (10 kiadás), még inkább Philipp Melanchthon (14 kiadás), de a második reformátor generáció tagjai is jelen vannak néhány munkával, Nicolaus Copernicus korszaknyitó művével együtt. Természetesen a könyvek zöme a Tridentinum utáni katolikus püspöké, aki nem melleleg magyar jogász, annak historikus és jogi műveltségével.

MONOK ISTVÁN

Saktorová, Helena: Turzovské knižnice. Osobné knižné zbierky a knihy dedikované členom rodu Turzovcov. Martin, 2009, Slovenská národná knižnica. 225 l.

Jócskán visszadatálva, 2011 januárjában jelen meg Helena Saktorová rekonstrukciója a Thurzó család könyvtáráról. Pontosabban a most közölt kötet ennél több is, és kevesebb is. Szerepel benne ugyanis valamennyi 16. és 17. századi Thurzónak ajánlott könyv, illetve minden olyan kötet leírása, amely bármelyik Thurzó tulajdonában volt. Nem szerepelnek a könyvben azonban a Thurzó család tagjai könyvtárainak összeírása (Thurzó Szaniszló, 1586; Thurzó György, 1611). A legrövidebben úgy jellemezhetnénk, hogy Kurt Bathelt tanulmányának (*Die Familie Thurzo in Kunst und Kultur Ostmitteleuropas (1450–1640)*. = Deutsche Monatshefte. Zeitschrift für Geschichte und Gegenwart des Ostdeutschums 1940/3–4. 115–127.) a könyves kultúrára vonatkozó részét dokumentálja a teljesség igényével. Már amennyire ez a munka teljes lehet. Folyóiratunknak már ebben a számában (232–233. oldal) szerepel Saktorová asszony levélközlése, egy olyan dokumentumé, amelyet a könyv megjelenése utáni napokban talált a szerző (*Daniel Schultz krakkói nyomdász levele Thurzó Györgyhez*).

Helena Saktorová, a szlovák könyvtörténetírás egyik legismertebb szerzője, Thurzó Györgyhez bensőséges viszony fűzi, hiszen először 1981-ben közölt cikket a könyvtáráról (*Knižnica*

palatína Juraja Turzu. = Vlastivedný časopis 1981. roč. 30. č. 1. 42–43.). A nádor fennmaradt könyveiről ezt követően nagyobb közleményben adott számot (*Knižnica palatína Juraja Turzu*. In: *Kniha '81*. Martin, 1982. 73–82.), és ettől kezdve mindannyian tudtuk, egyszer egy monográfia születik Saktorová tollából, amelyben a hosszú évek alatti tapasztalatát, összegyűjtött adatait összegzi.

A most kézbe vehető kötet a családra vonatkozó genealógiai adatokat is felülbírálja, mutatva azt, hogy a szerző levéltári dokumentumok alapján dolgozott. Saktorová a genealógiai kérdésekről külön cikket is írt (*Prispevok ku genealogii rodiny Turzo*. = Biografické Stúdie (32.) 2009. 175–186.), mostani ismertetésünkben az ő életrajzi dátumait szerepeltetem, jóllehet sem ebben a könyvében, sem a megelőző, és idézett írásában nem ütközteti véleményét a magyar, szakirodalommal, és a *Hungarian nobles families* (<http://genealogy.euweb.cz/hung/hungary.html>) internetes honlap adatival. A könyv szerkezete is a családtörténeti logikát követi akkor, amikor három fejezetbe rendezi azoknak a könyveknek a leírását, amelyek bármilyen formában (dedikáció, tulajdonjegy) kapcsolatba hozható valamelyik Thurzóval a 15. század végétől a 17. század közepéig. Így a három fejezet: Thurzó Teofil (meghalt 1492 után), Thurzó Márton (1465 k.–1512) és Thurzó János (1437–1501) leszármazottjait veszi számba.

Az első részben Saktorová asszony Thurzó Ferenc (1512–1576), az apostata – nyitrai püspök volt (1534–1557), majd két házasságából számos gyermeke született – három könyve mellett a nádor, Thurzó György (1567–1617) biccsei könyvtárának megmaradt darabjait mutatja be. Ide sorolva a második feleségnek, Czobor Erzsébetnek ajánlott köteteket, valamint gyermekük, Thurzó Imre könyveit is. Az egyes darabok itt kommentár nélkül, egyszerű felsorolásban szerepelnek, de talán az ismertetés lehetőséget nyújt néhány apró következtetés levonására.

A nagybiccsei Thurzó-kastély átalakításakor rendezték a könyveket, katalógus és ahhoz mutató készült róluk. A ma is kézbe vehető kötetek árulkodnak Thurzó György könyvgyűjtői szokásairól.